

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 17.

V Ljubljani, 26. malega travna 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloga poleg poštnine 6 K.

Brežiško-laški volilni okraj.

Tovariši in tovarišice tega volilnega okraja, napnite vse sile, da pridobite zmago kandidatu „Narodne stranke“, gosp. Ferdinandu Rošu. Vzemite si pri agitaciji za zgled svoje nasprotnike. Ne strašite se dela in truda, temveč vsi v boj za napredek in prosveto. Ne dajte se pri tem po gotovih ozirih motiti. Politika jih ne pozna! Vaša organizacija zahteva od vas vseh, da delujete vsi za gosp. Roša. Pri tej priliki bi opozorili tista dva tovariša, ki delata za barona, naj svojo neplodnosno agitacijo opustita in ne begata volilcev. Njuno delo koristi le dr. Benkoviču. Gospodu baronu sta lahko zasebna prijatelja kolikor hočeta, ali stanovska čast od njiju zahteva, da vsaj mirujeta, ako že nočeta korakati za zmagonosno zastavo narodnega napredka. Tovariši in tovarišice, prav mnogo je ležeče na vašem delu, ako bo 14. majnik dan zmagoslavja. Pogumno v boj, razdelite si delo, borite se neumorno, hrabro odbijajte napade, ljudstvu odpirajte oči in izvoljen bo gosp. Ferdinand Roš!

Martin Kačur.

Kdorkoli je prečital v publikacijah „Slov. Matice“ z goranjim napisom zaglavljen življenjepis idealista iz peresa I. Cankarja, mora sicer priznati, da Martin Kačur ni prožet s krvjo in življenjem. Ima še vedno na sebi toliko pristno Cankarjevih posebnosti, da je jako podoben njegovim prejšnjim junakom v življenju, trpljenju in smrti. Martin Kačur je uničujoča, grozna satira, ki ima pa obenem na sebi toliko pristne, žalostne istine življenja, da se moramo nekoliko poglobiti tudi na tem mestu v milje, ki je v njem nastala satira.

Kot velik idealist pride mlad neizkušen mladenič v večji, gotovo industrijski kraj na deželo v prvo službo, poln najčistejše ljubezni do svojega rodu, do človeštva. Začne svoje delovanje, seveda: večinoma izven šole. Tedaj se je šlo ponajveč za to, kakega političkega mišljenja je učitelj, ne pa, kako zna pridobljeno znanje vzgojevalno uporabljati v šoli. Žalostno, a resnično. Smelo trdim, da se enaki nazori prakticirajo še marsikje na Kranjskem in drugod, a tega ni kriv noben — Martin Kačur.

Tudi dobi Martin na svojem prvem mestu tako družbo, ki nima pojma za napredek, marveč so vsi več ali manj sebični, neodkritosrčni hinavci, lenuhi... Pač navadne lastnosti, ki Cankar z njimi obkroža slovensko inteligenco. Tega ni pozabil povedati niti letos v svojem govoru 1. aprila v Ljubljani.

V takih razmerah so bile Kačurju takoj strte peruti idealnega poleta, delovanja, pesnikovanja; strta mu je bila mladost.

Za kazen premeščen v neko pozabljeno luknjo, kakršnih je tudi več na Kranjskem in drugod, se iz samega dolgega časa ali iz obupa oženi in postane pijanec. Škoda, da ni povedal Cankar, odkod je jemal za pijačo denar. Kakor se da posneti iz dela samega, ni dobil Kačur niti posebno varčne gospodinje. Poleg obile družine, ki začne že zgodaj siliti v mestne šole, ostane učitelju, pa če je tudi Martin Kačur, tako bore malo drobiža, da je prava umetnost že resnica, ako je z ženo in doma ostalimi otročki samo vsakih 24 ur enkrat sit, altroče pijanec. To je izkusil od nas učiteljev-očetov z družinami že domalega vsakdo, tudi če ga usoda ni zanesla v najbolj pozabljeno gnezdo, marveč v kak boljši kraj na deželi, kjer sem prisiljen navzlic vsem regulacijam učiteljskih plač in v sramoto onim, ki režejo učiteljstvu kruh — iskati postranskih dohodkov, da morem stanu primerno preživljati sebe in rodbino. Ako še potem ni vse gladko in moram požreti marsikatero grenko, ker mi žena ali hčerke niso oblečene po najnovejši modi, sem-li mari jaz kriv, da so oni, ki vzdržujejo učiteljstvo — slovenska inteligenca, kakršno biča Cankar s svojim Kačurjem.

In slednjič še eno o Kačurjevi ženitvi in njegovem poznejšem delovanju. Žalibog, da je več takih nepremišljenih zakonskih „messalian“. A kdo more zameriti samujoči in čisto tudi v slabih gmotnih razmerah obupavajoči učiteljski pari, ako si želi z ženitvijo in ženico izboljšati svoj neveseli položaj?! Kdo je tisti, ki si upa prvi zagnati kamen nanj? Pred seboj vidi že žalostno perspektivo, da mora posiroveti, ali se popolnoma pokmetiti, kakor je storil župnik, ki je davno pred Cankarjevim Kačurjem postal v svoji župniji pravcati — petrefakt. In vendar duhovniki sami radi poudarjajo, da so imeli boljšo izobrazbo. V semenišču dobe širšo podlago za modroslovje in druge znanosti, pa jih je tako malo, da bi se pozneje posvetili kaki posebni stroki: večina okamenji, se pokmeti in pomaga goniti tisto političsko gonjo, ki jim obeta pozneje boljše službe. Izmed učiteljstva tudi ne postanejo vsi okameneli Kačurji, dasi v najrazličnejših gnezdih na deželi, po trgih in mestih. Ne more se trditi, da zaostajamo glede javnega delovanja za drugimi stanovci. To se je poudarjalo že mnogokrat in vsi naši javni zavodi, publikacije in društva kažejo dostojno število mož, ki navzlic najžalostnejšim gmotnim razmeram niso ostali Kačurji, marveč so se pospeli in se še pospenjajo na visoki svetilnik slovenske javnosti.

Župnik ostane okamenel med svojimi okamenelimi župljani. Tudi on je v svoji mladosti hotel organizirati, pa so ga poslali v „strafkolonijo“, kamor je pozneje došel za njim Kačur, ki je

tudi poizkusil z javnim osrečevanjem ljudstva, a se je oženjen kmalu umiril. Poteza, ki je pri Cankarju značilna. Ali se morda z ženitvijo zares neha javno delovanje? Poznam kolege, ki so v zakonu šele napredovali in navzlic mnogoglavni družini niso izgubili mladostnega poleta, marveč še danes z mladostnim zanosom sučejo pero, skladajo pesmi, jih uglašajo, vodijo pevske zборе in druga idealna podjetja.

In Kačur je navzlic nedostatni vzgoji mislil, da bo tam zunaj na božjem solncu zastavil novo delo, pa je pozabil, da ga je svet prehitel. Odsel je sicer iz žalostne luknje, pa je spoznal na božjem solncu, da je zaostal, zaostal daleč za kolegi, daleč za svetom. Doslej je uravnaval svoje javno delovanje, a ga ni uravnal; popolnoma je pa mož pozabil, da se učiteljevo delovanje začne v šoli. Šolo je popolnoma zanemaril, ko je mislil samo na to, da vse dožene le s pokloni na vse strani. „Siromak!“ so mu zabrusili v lice na novi službi.

Ali bi bil morda Kačur boljši, ko bi imel obširnejši pogled v svet? Prav gotovo. Ali samostojnost človekova je stalna samo tedaj, ako je človek gmotno dobro podprt. Brez materialne samostalnosti ostane tudi mož z vseučiliškimi izpiti — samo marioneta v rokah raznih izkoriščevalcev. To je skrivilo hrbet Kačurju in ga skrivi marsikomu, ki ni Kačur.

Naravnost krasna so sklepna poglavja, umetniško in logičsko dovršena. Čudno je le to, da so Cankarju vse ženske nečistnice. Tako hudo pač ne bo. Tudi med učiteljicami lahko naštejemo dolgo vrsto gospic, ki jih ni ostavilo idealno stremljenje po popolnosti glede metode in pouka sploh; lahko naštejemo dolgo vrsto pisateljic in odlični krog gospá, ki so ostavile pouk in se posvetile odgoji svojih otrok, idealno navdušenih mater, zvestih soproj. Naj bi se širil in večal kakor dozdej in obsegel slednjič vso obsežno domovino!

Take-le misli so me obhajale, ko sem prečital knjigo o Martinu Kačurju. Javna kritika se je izrekla o nji pohvalno; mi učitelji se pa ne moremo pohvalno izreči o razmerah, ki je v njih živel, deloval in se slednjič ubil Martin Kačur. Dokler se ne premene Kačurske razmere, bo med nami še vedno nekaj Kačurjev. Vsakdo je namreč otrok svojega časa, in tista giantska sila ni prisojena vsakomur, da bi se mogel z njo dvigniti iz neugodnih razmer in se tudi vzdržavati nad njimi. To je zlasti težavno v razmerah, kjer se zaganjajo sovražniki šole in učiteljstva vanje z vso brutalno silo ter mu s tem še bolj grene grenki kruh!

L u x.

Krivoverski klerikalizem — učiteljstvo te kliče pred sodbo ljudstva!

III.

Naša vera je vzvišena in lepa, le žal, da jo zlorablja jo infamen način. Zlorablja jo kapitalist, da lažje izkorišča delavstvo za svojo korist. Zlorablja jo človeška družba, časnikarstvo vseh barv, v največji potenci jo pa zlorablja v največje pohujšanje narodov klerikalizem sam. Ako bi človeštvo živelo po veri, bi bil na svetu pravi raj, ker jo pa le pridno in lepo uče, žive in delajo pa drugače, zato je povsod taka zmešnjava. Naš klerikalizem vpije, da se cerkev preganja in sovraži, ako se vsemu ne ugodí, kar želi imeti. On vidi le druge, za svoje prestopke, netaktnosti, pohlepčnosti, požrečnosti, krivice in pregrehe je gluhi in slepi; on ima vedno prav, če se mu še tako dokaže, da to in ono ni prav. Kdor mu kaj oporeka, je brezverec in nič vreden človek. Izmisli si in laže vse mogoče in nemogoče reči, eden sam prestopok mu zadostuje, da meče gnoj, ogenj in žveplo na ves stan. Tako se godi zdaj z nami.

V izvrševalnem odboru narodno-napredne stranke sedi voditelj učiteljstva, Luka Jelenc. To je dokaz, da so člani njegove organizacije res pristaši liberalne stranke. Da je v odboru predsednik naše „Zaveze“, je resnica. Jelenc je predsednik naše organizacije. — Kjerkoli nastopa ga poznamo kot vrlega moža na svojem mestu, in v politiki je on kakor tudi vsak od nas popolnoma privatna oseba.

Mi smo složni in delavni v svoji lastni organizaciji. Učiteljstvo je bilo, je in ostane napredno, ker drugačno že po svojem poklicu ne more in ne sme biti, o taktiki in politiki liberalizma pa ima svoje mnenje.

Naša misel je: Treba je politiške organizacije, ki odgovarja individualnosti našega naroda. S tem smo povedali klerikalizmu svoje mnenje, naj nas on potem imenuje liberalce ali socialne demokrate, to nas prav nič ne briga, ker preziramo njegove psovke kot blato na cesti.

Kar se tiče Žitnikove kandidature, ostanemo pri svoji izjavi. Sramotilec učiteljstva in šole ni primeren državni poslanec. Vsakega učitelja sveta dolžnost je, postaviti se takemu grobokopu porobu, naj se to zdi dr. Žitniku še tako neumno, nam se to zdi prav pametno. Pod uredništvom dr. Žitnika se je pisalo v „Slovencu“ in „Domoljubu“ toliko podlosti, nametalo na učiteljstvo in šolo toliko gnoja, blata in ostudnega obrekovanja, da se resnično čudimo možu kot duhovniku in doktorju sv. pisma, da ga ni sram hoditi med ljudi. Borba za ta mandat bo ena najhujših na Kranjskem, če bo zmaga na naši strani, nas bo veselilo.

„Še na misel nam ne pride, da bi liberalnim učiteljem dokazovali, da je S. L. S. v resnici vneto za šolo in učiteljstvo, in da bo porabila vsa sredstva, da nihče ne bo več istovetil liberalstva z učiteljskim stanom.“ To je ves odgovor na naše članke o krivoverskem klerikalizmu. Takim odgovorom se morajo res smejati krave — to je pravi humor obešenca. Niti z besedo ne more ovreči naših trditev in dokazov, da je zabredel naš klerikalizem v krivoverstvo. In S. L. S. je edina v resnici vneto za šolo in učiteljstvo?

Krave zakaj se smejete? Naš klerikalizem misli, da ima pred sabo nerazsodno ljudsko maso, zato laže, se baha in zavija, da že vse smrdi! Kdo je tisti, ki trdi, da je šola prokletstvo za naš narod? Da naj plača učitelje tisti, ki ima od šole največ dobička? Da naj učitelji numerirajo svoje kosti, ako bodo nasprotovali pogubonosni klerikalni politiki? Kdo je neštokrat napadal v javnih časopisih šolo in učiteljstvo? Kdo preganja, denuncira, obrekuje, jemlje čast in poštenje šoli in učiteljstvu že od pamtiveka? Kdo grdi v „Domoljubu“ (št. 5) učiteljstvo na najpodlejši način? Ali ni to klerikalizem, ki vodi za nos naše verno in nerazsodno ljudsko maso pod krinko borečega se katoličanstva, ki čuje tudi na ime: „Slovenska Ljudska Stranka“. Niti vinarja ne za naše stradajoče učitelje, četudi vsi poginejo za lakotjo, nam nič mar, saj so naši politiški nasprotniki! To je geslo klerikalizma, ki ljubi učiteljstvo in napredek našega naroda kot trn v peti. Ali je potem kaj čudnega, da se je postavilo vse učiteljstvo temu rovanju in tem narodnim grobokopom po robu kot en mož?

Mi zahtevamo krvavo zasluženo plačilo za velik trud in veliko odgovornost, hinavski klerikalizem pa na katoliški podlagi, s svetohlinskim obrazom in proti nebu zavitim očmi trdi: Niti vinarja ne brezverskim učiteljem, ki hočejo vreči Boga iz šole! In taki hinavci, lažnjivci, lopovi in krivoverci hočejo, da bi se jim pošteno učiteljstvo slepo pokorilo? Dan plačila mora priti za tako ravnanje!